

Alkotók öntudata

Mint az olvasó évek óta megfigyelhette, *Tudományos műhely* rovatunkban olyan tanulmányokat közlünk több-kevesebb rendszerességgel, amelyekben hazai tudományos kutatók, alkotó műszakiak számolnak be a saját munkájukról, annak egy-egy — többnyire közérdekű — eredményéről. (Természetesen saját munkának értelmezzük a közösségekben, kutatócsoportokban végzett munkát is.) Elképzelésünk az, hogy megteremtjük a romániai magyar művelődés keretében is a Szent-Györgyi-féle, Selye-féle tudományos közírást; azt a „műfajt”, amelyben a kutatók közvetlenül — talán lelkes, de többnyire tudatlan mediátorok nélkül — szólnak a közönséghez, a közösség olvasó rétegéhez.

Itt most nem arról akarok beszámolni, milyen mértékben valósult meg elképzelésünk; egy kis esetet vagyok elmesélendő, bizonyos tanulsággal, és annak a megértéséhez kellett a fentiekre emlékeztetnem.

Történt, hogy egy kutatónk, az élettudományok egyik ágában dolgozó ismert szakember, kéziratot hozott a *Tudományos műhely* rovat számára. Fontos, érdekes vizsgálatokról szólt a tanulmány, csak azt nem árulta el, kicsoda végezte a vizsgálatokat; a szerző nagy nyelvi leleménységgel kerülte el mindenhol, hogy mondatainak alanya, az ismertetett eseményeknek emberarcot viselő hőse legyen; „a vizsgálatokból kiderült”, „megállapítást nyert”, „a kérdés elemzése azt mutatta” — és így tovább, tucatnyi változatban, az egész szövegen át. Mikor megkérdeztük a szerzőt, ki követte el azt az elemzést, mely aztán „azt mutatta”, természetesen felelte, hogy ő maga; s amikor erre megkérdeztük, hogy hát miért nem eszerint fogalmaz („elemeztem a kérdést, s azt láttam”, vagy valahogy hasonlóképpen), azt felelte, hogy *szerénységből*; ez, tudunk kell, a tudományos munkában *kötelező*. „Mert — mondta — nem szép, ha a kutató, a feltaláló, a tudós előtérbe igyekszik tolni a saját személyét. Nálunk nem az a fontos, hogy ki alkot valamit, hanem az, hogy mit alkot.”

Eddig az eset. Mint esetről, hadd mondjak el még annyit róla, hogy a tanulmány néhány apró módosítással megjelent (kérésünkre a szerző hajlandó volt az általános alanyt itt-ott „mi”-re, többes szám első személyre változtatni, ámbar a szóban forgó vizsgálatokkal egymaga foglalkozott). Több szó érdemel az eset mint példa egy jelenségre, amelynek alkalmi megnyilvánulásai — mint a mi esetünk is — kedveznek, mosolygatóak lehetnek, de amely egészében nem örvendetes, s a mögötte sejlő szemlélet sokunkat ellentmondásra készítet.

Magam mindenekelőtt a tudományos dolgozó kötelező szerénységének igényével nem értek egyet, akár belülről fakad, akár külső tényező határozza meg. Ha külső tényezőről van szó, az nemigen lehet más, mint a szakmai feltékenység, a tehetségtelenek félelme a tehetségesek sikerétől, a mindenkit egy szintre daraszolni próbáló szellemi talajgyalu. Ha viszont a szerénység belülről fakad, hiába rokonszenves jellemvonása a kutatónak, a tervezőmérnöknek, mint „magánembernek”, nekem azt kell gondolnom: a tudományos-műszaki forradalom korában élünk, a tudomány s a technika bármelyik területén születő bármilyen kis eredmény kihát az életünkre — ne legyen szerény tehát a tudós, az alkotó műszaki ember. Ne húzódjon meg a háttérben, álljon ki s vállalja a felelősséget; az ő szerénysége napjainkban már nem szerénység, hanem *felelőtlenység*, illetve legalábbis alkalom erre. Mikor a borbély, aki borotvál, kötelező módon névtáblát visel, arra is joggal vagyok kíváncsi, hogy ki tervezte a lakónegyedemet, s ki az az ökológus, aki a városom környezetében megkímélendő erdőket kijelölte.

De helytelen az alkotó tudományos vagy technikai munkát végzők túlságos szerénysége azért is, mert teret nyit egy másik, hasonlóképpen helytelen szemléletnek: azokénak, akik „megpróbálják az alkotás szféráját az irodalomra és a művészetre korlátozni, mellőzik a tudományos alkotómunkát, pedig tulajdonképpen ez nyitja meg a társadalom civilizációjának és haladásának újabb útjait” — ahogyan ez a nyáron, augusztus 3-án, a központi párt- és állami aktív magas fóruma előtt is

elhangzott. Nemcsak egyfajta vulgáris demokratizmusnak (a középszer érvényesülésének, az előbb említett szellemi talajgyalu működésének) játszik alá tehát az, ha nem elég fejlett minden alkotómunkát — valóban értékes alkotómunkát — végző tudós és technikai szakember *öntudata* a maga *alkotói minőségében*, de bizonyos indokolatlan, rendszerint a tehetség hiányát leplező arisztokratizmust is szóhoz hagy jutni.

Erre még akkor is fel kell figyelünk, ha sajátosan összetett profilú, a kultúrát mindenkor oszthatatlan egészként értelmező — s gazdagítani is ekként törekvő — folyóiratunktól mi sem állt távolabb az elmúlt évek és évtizedek során, mint a tudomány, a technika, a politikai elmélet és gyakorlat, a bölcsélet kirekesztése az alkotás szférájából. (Magam nem tudok egyetlen olyan jelentős személyről sem a romániai magyar művelődési életben, akitől ilyen szándék vagy vélekedés ne állt volna hasonlóképpen távol.) Mert ez még nem jelenti azt, hogy berkeinkben egyáltalán nem jelentkezett ilyen szemlélet; és azt sem jelentheti, hogy mivel a mi nézőpontunkból a fent jellemzett gondolkodásmód naivnak — enyhén szólva naivnak — tűnik, megfeleldezzünk róla, hogy *van*, s hogy eszerint kötelességünk vitába szállni vele.

Vereben Juficin

Véleményem szerint...

Meglepetten olvastam nemrég egy UNESCO szerkesztette tekintélyes nemzetközi folyóiratban, hogy a közöny, az apátia, a tunyaság, a közügyektől való elfordulás, a reménytelen semmittevés, a sültgalambvárás, tehát a minden irányú passzivitás leküzdése éppannyira gondja a fejlődő országoknak, mint a gazdasági elmaradottság vagy az írástudatlanság főlészámolása. Érthető okokból. Ahol évszázadokon át csigautemben cammogott a történelem, ahol — nézzük egyéni szempontból is a helyzetet — az ember éppolyan nyomorban (sokszor ugyanabban a viskóban is) halt meg, mint amilyenben született, ott óhatatlanul kialakul a fölfogás, hogy nincs értelme a küzdelemnek, hiábavaló minden szorgoskodás, iparkodás, törekedés, az ember ügyis tehetetlen, mit sem képes változtatni országa, népe vagy családja sorsán, egyedi helyzetén. Az ilyen történelmi körülmények között kialakuló melanholikus lemondással, flegmatikus utálkozással rokon az a fajta „cselekvés”, amely csak siránkozásban, mindennek a becsmérlésében, lekicsinylésében nyilvánul meg, vagy a tevékenykedő, bizakodó emberek megszólásában, kigúnyolásában s igyekezetük hiábavalóságának a bizonygatásában. De ugyancsak egy tőről fakad e restséggel és nemtörődömséggel a kártyázás, ivás, kábítószergyógyászat kultusza is.

Mindez számunkra nem új dolog, hiszen nem is olyan rég mi is Európa legelmaradottabb országai közé tartoztunk. Emlékeztessünk csak arra, hogy a múlt századbeli nagy gondolkodók, liberális politikusok, utazók — Bölöni Farkas Sándor éppúgy, mint Dinicu Golescu —, ha külföldön járva a honi állapotokra utalnak, a téltelenséget, a testi-lelki tunyaságot ostorozzák, és a népjólét szolgálatát, a közügyi tevékenységet szorgalmazzák. Aranka György, Wesselényi Ferenc és Miklós, Kóváry László, Mikó Imre és mások, amikor nyelvművelő társaságot, színházat, múzeumokat, lapokat alapítanak és támogatnak, sőt, ipari, pénzügyi, közlekedési vállalatok létrehozásán fáradoznak (tőkebefektetéssel is), mind-mind a nemzet „főlrázására”, a reménytelenség oszlatására, a közjó iránti érdektelenség főlészámolására törekednek. Sajnos — tanú rá a történelem —, viszonylag kevés eredménnyel. Jogosan mondotta a két háború közt Mihail Sadoveanu sok-sok helységünkről szólván: „városok, ahol soha semmi sem történik.”

A magunk részéről tegyük hozzá, hogy a passzivitás, a közügyektől való elfordulás, a reménytelen negativista gondolkodásmód és magatartás olyan veszély, amely a kisebbségekre fokozottabban módon leselkedik. A polgári államokban a kisebb néptöredékek kiszoríthatnak az államéletből, a közélet peremére taszítatnak, az elnyo-

mó nagy többség államgépezete a legjámborabb megmozdulásukat is gyanúsan figyeli, s kíméletlenül sújt le rájuk olyan parányi cselekedetek miatt, amelyeket a többségiek részéről észre sem vesz. Ilyen helyzetben a kisebbségiek életében még lassúbb a haladás, kisebb a változtatás lehetősége, reménytelenebb a helyzet, ami mind-mind tempultságot, fásultságot szül.

Igy volt ez valaha a mi tájainkon is. Elég csak föllapozni az első világháborút megelőzően a magyarországi román sajtót vagy a két világháború közt íthton megjelent magyar lapokat; bizonyos panaszok, sérelmek, kérések, javaslatok vagy követelések évtizedeken át szerepelnek a parlamenti interpellációkban éppen úgy, mint a vezércikkekben vagy a memorandumokban, de változás, javulás, orvoslás nem mutatkozik. Mit szülhetett mindez, ha nem reményvesztést, indolenciát, befelé fordulást?

Történelmi tény, hogy a XX. században nálunk a restség, semmittevés, tunya-ság és közéleti mozdulatlan-ság fala-kapuja előtt a munkásmozgalmat jelentkezőt rést ütő Botondként. Míg a polgári pártok tevékenysége jórészt parlamenti szó-cseplésben, tiltakozvány-szerkesztésben, cikkezésben, választási korteskedésben nyilvánult meg, addig a munkáspártok és -szervezetek utcai fölvonulásokat és tömeg-tüntetések kezdemenyyeztek, sztrájkokat szerveztek, a háború idején pedig szabotázásokat hajtottak végre, s mindez logikusan vezetett el az augusztus 23-i anti-imperialista és antifasiszta nemzeti fegyveres felkeléshez.

Szokványos és sommás fordulatjellemzés volna, ha azt írnám, hogy a helyzet átfogón, minden tekintetben és azonnymban megváltozott a fölszabadulás után. Az alapos elemzés árnyalásra kötelez, és sokrétűbb képet tár elénk. Egyfelől tény és való, hogy a földosztás, akárcsak a nép képviselőinek az államhatalomba való bevonulása, aktivizálta a tömegeket, a tervezgatókodás, a mezőgazdaság szocialista átalakítása, az iparosítás és a városépítés mind-mind apátia-oszlató, sőt, serkentő, bizakodásra készítő tényezőnek, mozgósító erőnek bizonyult. Eredményeink minden tekintetben igazolják ezt: az államosítás óta eltelt három évtized során — ismeretes — az iparfejlesztés terén elért évi ütemünk a világelső közé sorol bennünket, ugyanúgy a lakásépítés irama avagy a könyvkiadás mennyisége és minősége. Azokban a városokban, ahol soha semmi sem történt, bányákat nyitottunk és üzemeket emeltünk, megpezsdült a kulturális élet vagy az idegenforgalom.

Az érem másik oldalához tartozik azonban az is, hogy egyes tájak föllendítésére jóval később került sor. Különösen a tartományok idején mutatkoztak meg a fejlődésbeli visszasságok, aránytalanságok. Míg a székvárosok kifejlődtek, a távoli körzetek, falvak és kisvárosok bizony jó ideig alig kaptak valamit. Ma más a helyzet, s mindezt azért említem föl, hogy — témánknál maradva — rámutassak: a passzivitásnak, a renyhességnek vagy a közömbösségre valló beállítottságnak a gyökerei még a mi nemzedékünk életében is kimutathatók.

De semmiképp sem elfogadhatók. Különösen a mai körülmények között nem, amikor Nagykárolytól Gyergyóig, Zilahtól Székelykeresztúrig éppen az egykor (nem is olyan régen) elhanyagolt városok fejlődése a legdinamikusabb. E helyeken és másutt maga az élet igazolja, hogy nincs helye a kivülállásnak, elfordulásnak, restségnek. Böven van tennivaló, és érdemes is dolgozni. Más kérdés, hogy véleményem szerint — távlatosan — mindig van értelme a cselekvésnek, a legapályosabb történelmi korszakban is. Jó példa erre Nagykároly és Székelyudvarhely. Egyiknek sem volt jelentős ipara még a közelmúltban sem, művelődési életük azonban fejlett volt, erre oly nagy gondot fordítottak, mintha ily mód akarták volna kárpótolni a gazdasági élet hiányosságát. Napjainkban azonban mindkét város ipara rohamosan fejlődik, és — épp itt a tanulság — többek közt a fejlett kultúrának köszönhetően; minthogy — ez ma már közhely — az ipartelepítéshez szükséges infrastruktúra (újabbban — és jól — magyarítva: háttérágazat) igen fontos alkotórésze a közlekedés és vízellátás mellett a művelt, gyorsan, könnyen képezhető munkaerő megléte.

Említsek azonban más természetű példákat is. Az Arad megyei Kisiratoszt nem érinti vasút, sem autópálya, rossz földút vezet oda, talaja se nem jobb, se nem rosszabb, mint a környékbéli falvaké, termelőszövetkezete azonban, szorgalmas tag-sága és jó vezetősége munkája nyomán, kiváló eredményeket ér el megalakulása óta. Ennek elismeréseként nemcsak kitüntetések kaptak, hanem messi földről elvezették hozzájuk az öntözővizet is... Parajd helyzete sem könnyű. Talaja csapnivalóan rossz, kavicsos, sovány, vékony, savanyú, éghajlata esős, hideg. Mégis várossá, üdülőteleppé, fürdőhellyé akar válni, holott ott a tőzsomszéd, a nagy vetélytárs, a nemzetközi hírv, nagymúltú Szováta. Hanem a kevés adottságával (sóbánya és sós hévíz) a község jól gazdálkodik. Kádfürdőt és szabadteri medencét épített különféle betegségek kezelésére, a bányában pedig asztmások, hörghurutban szenvedők keresnek gyógyulást — évről évre egyre többen és mind messzebből érkeznek. Szállodát is építettek, művelődési otthonuk pedig állandó múzeumtól a

nyári művésztaborig és a két fűvószenekarig sok mindennel büszkélkedhet. S mindez annak köszönhető, hogy a község, az iskola, a bánya, az egészségügy dolgozói igen-igen lelkes, tevékeny, áldozatkész emberek.

Nem ringatom azonban magam illúziókban, jól tudom, van ellenpélda is, és nem is kevés. Az előbb Szovátát említettem: az elmúlt években ugrásszerű építkezés színtere volt, szállodák, vendéglők, fürdőterápiás kezelőrezszegek sora létesült. Ha azonban a városnak és az új létesítményeknek a vezetőségét és személyzetét az eddiginél nagyobb mértékben a vidéken még jelentkező munkaerőfőlelegetől egészítenék ki, ez a körülmény fokozottabb közügyi tevékenységre serkentené a helybelieket.

Az aktivitás jelenségének tárgyalásakor érdemes arra figyelni, amit a tömeglélektan a csoportkutatás terén tapasztal. Arról van szó, hogy a hangadók, a szerepívők, példaképek hatása nemcsak eme személyek képzettségétől, tekintélyétől, szorgalmától függ, hanem sok tekintetben attól is, hogy a csoport milyen fokon szerveződött, laza-e, avagy összeforrottabb, újkeletű képződmény-e, avagy nagyobb múltú, népes és heterogén elemekből toborzódott-e, avagy hasonló képességű, műveltségű, azonos érdekű és érdeklődésű tagokból? Nos, innen kiindulva állítom, hogy a kilátástalan helyzetekben sem hiábavaló a munkálkodás, a népszolgálat. Mert ha azonnyomban nem is érünk el látványos eredményeket, de „még dolgozzuk a lelkeket”: előbb csak összeáll, majd idő múltán összeforr a csoport, lett legyen az egy gyár munkaközössége, tsz.-tagság, iskola diáksága, énekkar vagy irodalmi kör. Az erősebb, összeszokott csoporttal pedig már „csodákat lehet művelni”. A tapasztalat azt mutatja, hogy ilyen helyeken jelentkeznek szívesen az emberek, ha szülőföldről kell építeni vagy árkot ásni a pangó víz levezetésére, s van közönsége a dalosversenynek vagy a tudományterjesztő előadásnak.

A csoportkutatás eredményei nyomán hangsúlyoznám a különféle vezető beosztásúak és az értelmiségiek szerepét. Ők — akarva, nem akarva — képzettségük, beosztásuk, munkakörük révén a nagy többség számára a követendő példák a mindennapi viselkedés, a munka iránti magatartás terén éppen úgy, mint a lakberendezésben... Most ugyebár következnek a prédikáció, hogy „álljunk hivatásunk magaslatán”, „azért tanultunk, hogy a népet szolgáljuk”, tehát ne kártyázzunk és ne igyunk, ne lépünk félre, hanem éljünk példás családi életet stb. Ezzem ágában sincs ilyesmire vállalkozni, annál inkább, minthogy, ha kártyázni nem is tudok s nem szeretek, de a jó bort (különösen, ha vörös) nem töltöm a csizma szárába, az éneklés pedig — különösen, ha jóhangú társak „segítenek be” — a legnagyobb öröömöm, mégis, mégis azt mondanám, nem hiszem, hogy igazi, önmagára csöpöpet is adó értelmiségi ember megelégszik a kártyával vagy a kocsiival, a borral vagy az udvarlásbeli sikerekkel, s ne vágnék munkasikerekre, megalapozott népszolgálatra, közügyi hatékonyságra. Erre pedig annál inkább lehetőség van, mert ma a gyárakban éppúgy, mint a szántóföldeken vagy az iskolákban, kórházakban több a mérnök, tanár, orvos, agrónómus, gyógyszerész; a régente magányosan küzdő mindenféle falusi néptanító helyett ma tanult emberek egész gárdájából lehet kialakítani tevékeny, képzett, sokoldalú kollektívákat, s mindez nyilván megkönnyíti, eredményesebbé, hatékonyabbá teszi a közügyi szolgálatot.

Tegyem ehhez még hozzá, hogy vannak korok, történelmi szakaszok, amelyekre a stagnálás, a felülről is manipulált lassítás a jellemző, más időkben viszont — és a miénk ilyen — minden úton-módon ösztönzik, serkentik a jobbító, előrelendítő, haladást szolgáló iparkodást, intézmények, szervezetek egész hálózata segíti azt, aki dolgozni, tenni akar valamit.

Mégis, sokszor hallom: én küzdenék, én igyekeznék, de nincsenek meg hozzá a föltételeink, sokan nemhogy segítenének, hanem gáncoskodnak, ami pedig a leginkább fáj: ha teszek valamit, akkor kinevetnek, megszólalnak, rágalmaznak. Nem kétlem, hogy így van, kevéske közéleti szereplésem során magam is tapasztalok ilyesmit. Mégis azt mondanám, hogy a sokat emlegetett föltételek sohasem teremődnek meg maguktól, kialakításuk tőlünk is függ, a gáncoskodással, rágalmazással kapcsolatban pedig csak ennyit: a kutya ugat, s a karaván halad.

Hared, Jurov

Kell a törődés

„Minden ember: ember, de van egy megkülönböztető jegye: a nyelv.“ Fábry Zoltán megállapítása mára sem vesztített időszerűségéből, s nem árt a benne rejlő igazságra újra és újra felhívni a figyelmet, hiszen minduntalan tanúi lehetünk a nyelvgyötrésnek — írásban-szóban egyaránt. A tudomány, de még a hírközlés nyelvét is elárasztották az idegen szavak, elharapózott a hivataloskodó, elbürokratizálódott nyelvhasználat, a sokszavas semmitmondás — megannyi cifra üresjárat —, nem utolsósorban pedig a kétnyelvűség kezdeti fokán állók keverék nyelvhasználatát. Mindez nem meríti ki a nyelv ellen elkövethető — és jaj, de sokszor el is követett — vétségeket. A homályos, pontatlan, sokszor az érthetelenségig romlott-rontott nyelvhasználat nehezíti vagy egyenesen lehetetlenné teszi a gondolatközvetítést, tehát alapvető feladata ellátásában gátolja a nyelvet. „Ép testben ép lélek“ — ép gondolat csak ép nyelven képzelhető el.

A továbbiakban vegyük szemügyre a „nyelvcSORBÍTÁS“ néhány esetét. Íme, egy idegen szavaktól „tarkított“ mondat: „A négy soros potenciális monumentalitása abból az intenzitásból ered“ — alig akad benne magyar szó. Jogi tárgyú szövegből: „Az eredmények kiértékelése szempontjából különös jelentőségű a jog különböző ágazatait illetően észleletek felmérése“; „A munkajogot a jól meghatározott okok miatt kivéve“ és így tovább. A bürokrata nyelv másik „gyöngyszeme“ a következő mondat: „A szerzők a legáltalánosabb és egyik legfontosabb megállapítása szerint az említett iparágban dolgozó mérnökök esetében a munkafeltételek illetően a realitások nem felelnek meg az általános elvárásoknak.“ Tudalékos túlbonyolítás (miért legyen egyszerű, úgy „szimpla“ — esetleg primitívnek hat!); „Egy-egy kérdés nem egyszer egy még bár nem is szomszédos terület irányából kap lehetetet.“ A tárgyalól elidegenedett, minden ízében elszürkült, nyelvi klisékkel megütdelt bürokrata stílus irányából fenyegeti szerintem az egyik legnagyobb veszély nyelvünket. A szókinccs idegen elemei csak szeplők a nyelv arcán, de a mondatot, a mondat szerkezetét támadó torzulások velejéig roncsolják, lényegét teszik tönkre, sajátos jegyvit lúgozzák ki. „Saját személyükkel kapcsolatos felelősségeiket kell gyakorolniuk“ — vajon ez még magyarul van? „Részszállításokat eszközöltünk“; „A gyermekeknek és ifjaknak megfelelő oktatást biztosít“; „Gyakorlati érintkezéshez jutottak“; „Az új információcsatornákkal való élés“; „A tartalékok aktivizálása“ — a papírízű, a fontosság látszatát keltő nagyképűség példái. Az egyszerűségnek még az árnyékát is kerülő mondatszerkezetekből természetesen nem hiányozhat a *biztosít, képez, realizál, megvalósít, kerül* (pl. bemutatásra kerül) és megannyi társa.

Közömbös lehet-e számunkra, hogy a nyelv, gondolataink hordozója, sajátosságunk őrzője és záloga milyen állapotban van? Törődünk vele eléggé, felelősséget érzünk érte, ragaszkodunk-e hozzá minden körülmények között? Hangzatos szavak — gondolhatja az olvasó —, de tegyük a kezünket a szívünkre: mindent megtettünk és megteszünk azért, hogy pontosan, szabatosan, érthetően, világos nyelven fejezzük ki mondandóinkat? És nemcsak az írott nyelvre gondolok elsősorban, hanem az élőbeszédre. Köztudomású, hogy az írott nyelv kötöttebb, szabályozottabb, az élőbeszéd kötetlenebb, ezért színesebb is. S épp ez a kötetlenség, amely erénye lehetne, csap át nem egyszer szabadosságba, felelőtlen hányavetiségbe. A csúf, zagyva beszéd a rendetlen, ápolatlan, lompos embert juttatja eszünkbe — a szellemi érdektelenség vagy éppen tunyaság, az egykedvű közömbösség biztos ismertetőjele. Véleményem szerint nem minden esetben pusztán tudatlanság, műveletlenség az oka annak, hogy valaki „adeverincát kér a csirkától, mert kell a gyerekeknek a kérésához“ (nem kitalált példa!) vagy „a szfához megy, mert referátot kér a komitét“, hanem többnyire a gondolkodási restség: minek törje a fejét a megfelelő magyar szavakon, így is megérti a környezete. A környezete — hangsúlyozom —, mert a románul nem tudó már nem érti meg, nem tudván a szavakat automatikusan behelyettesíteni. Mindezek s a hozzájuk hasonló „torzszülötték“ mindennaposak. A dolog érthető, de nem menthető. Az anyanyelvi nevelést a családban, óvodában kell elkezdni, az iskolában tökéletesíteni — és tanulni, állandóan tanulni, amíg élünk.

Gyakori tévhit, hogy az anyanyelvet nem kell tanulni. De még mennyire kell! A nyelv tudatos használatát el kell sajátítani, a nyelvérzékét — különösen kétnyelvű környezetben — művelni szükséges, ében tartani, csiszolni. Egy más nyelvet is tökéletesebben, magasabb fokon képes elsajátítani az, aki biztos anyanyelvi alapra építi, s csak ép, erős nyelvérzék óv meg a keverék nyelvhasználatától, a tükkörkifejezések ellen is csak ez lehet biztos támasz. Az igazi alapot az iskola kell hogy adja. A nyelvtanórákon bizony nem ártana ezekkel a kérdésekkel bővebben

foglalkozni. Nem elég megkövetelni a tanulóktól, hogy fűjják a szabályokat, *beszélni* kell megtanítani őket: a választékos, gördülékény nyelvhasználatra; oda hatni, hogy a kifejezésbeli igényesség a vérükké váljon — s akkor a mi gyermekeink nem gagyognak majd keveréknyelven. Gondolom, az általánossá vált tízosztályos iskolától elvárhatjuk — s ez nem túlzott igény —, hogy megtanítsa a világos, ép gondolatokhoz illő szabatos, helyes és ugyanakkor szép, kifejező írást, beszédet.

Egy időben voltak a televízió magyar adásának is nyelv művelő műsorai, csak éppen a megfelelő „tévés“ műfajt nem találták meg hozzájuk. Szerintem nagy sikere lenne például egy nyelvhelyességi vetélkedőnek vagy szépkiejtési versenynek. (Csép Sándor utóbbi sikeres vetélkedő-sorozata ékes bizonyítéka az effajta műsorok népszerűségének — ő különben több esetben meg is dicsérte a szép kifejezőmódot!) Van elég lelkes magyartanárunk, biztosan akadna pártfogója, segítője egy ilyen műsornak.

Azért említettem mindjárt az iskola után a tévét mint fontos tömegnevelő intézményt, mert mondhatni össznépi hatását: csaknem minden családban van készülék, város-on-falun egyaránt, s így milliós tömegekhez juthat el az okos és szép szó. Mindezzel nem szeretném a rádió szerepét csökkenteni vagy kétségbe vonni — távol áll tőlem —, de ami igaz, az igaz: a látvánnyal megtoldva a tévének nagyobb a népszerűsége s emiatt a hatósugara is. A folyóiratok, újságok nyelv művelő rovatai szintén hasznosak, de — jól tudjuk — csak azok olvassák el őket, akik eljutottak egy bizonyos tanultsági szintre, van ilyen igényük, érdeklik az effajta írások. Ha a család és az iskola jól alapoz, mindenki eljuthat hamarosan erre a szintre. Reméljük, nincs messze ez az idő...

„A nyelv a lét háza. Lakásban lakik az ember“ — vallotta Heidegger. És mindnyájan rendezett lakásban érezzük jól magunkat — tehetjük hozzá. Takarítsunk hát, teremtsünk tisztaságot. Mit meg nem ér a kellemes otthon!

Erzsi Zsuzsanna

Búcsú Becsky Andortól

Nemrég köszöntöttük — talán utolsó írását közölve — a nyolcvanéves Becsky Andort. Most pedig búcsúzunk Tőle, aki a *Korunk* egyik legrégebb, mindvégig kitartó, hűséges munkatársa volt. Személyes kapcsolat fűzte Dienes Lászlóhoz, meleg barátság, munkatársi viszony Gaál Gáborhoz. Visszaemlékezései „a nagy időkre“, melyeket jórészt folyóiratunk hasábjain, valamint jubileumi évkönyvünkben tett közzé, a *Korunk*-kutatás becses dokumentumai maradnak. Munkásmozgalmunkban, művelődéstörténetünkben is megőrzésre méltó nevet szerzett magának azzal, hogy a kolozsvári munkásszínpad szervezője-vezetője volt, a mozgalmi avantgarde művészet egyik úttörője.

Becsky Andor azok közé az értelmiségiek közé tartozott, akiket nem származásuk, társadalmi helyzetük, hanem társadalmi igazságérzetük szólított a baloldali soraiba. Fiatal polgári lázadóként kezdte, avantgarde versekkel, amelyekhez Dienes László írt, kötetben való megjelenésükkor, 1923-ban előszót, majd megtette a lépést, amely a lázadó betűt a cselekvésre szólító igével összeköti: munkáskórusokat szervezett, hogy vershez szoktassa a kérges kezűeket, s a vájt fülűeket pedig forradalmi gondolatokhoz. Talán ez a pillanat volt elkötelezett élete csúcspontja; valahányszor felidézte élményekben gazdag életét, a hatósági terror kikényszerítette emigrációtól, melynek Bécs, Berlin, Párizs voltak a főbb állomásai, a budapesti letelepedésig, mindig erre tért vissza, erre emlékezett a leglelkesebben. Mint korsztálya sorra távozó tagjaié, a Becsky Andor halála is adósságainkra emlékeztet: becsüljük meg hagyományainkat, és ne hagyjuk őket feledésbe merülni.

Erzsi Zsuzsanna